

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

ДИМЧУК АНАТОЛІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 101+316+ 316.3+ 316.4

**ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ
ДОКТРИНИ МАСОНСТВА**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат
кваліфікаційної наукової праці на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Одеса – 2020

Кваліфікаційною науковою працею є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник доктор філософських наук, професор,
Голубович Інна Володимирівна,
Одеський національний університет імені І. І.
Мечникова,
завідувач кафедри філософії

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор,
Карпенко Іван Васильович,
Харківський національний університет імені
В. Н. Каразіна
декан філософського факультету

доктор філософських наук, професор,
Єременко Олександр Михайлович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри філософії

Захист відбудеться «27» листопада 2020 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.02 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, ауд. 74.

З кваліфікаційною науковою працею можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «26» жовтня 2020 року.

Автореферат розміщено на сайті <http://www.pdpu.edu.ua>.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Балашенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Більш ніж 300 років масонство виступає активним суб'єктом суспільно-політичних та цивілізаційних процесів, носієм певної ціннісно-мотиваційної системи, а «масонський міф» став частиною масової культури. Світовий масонський рух репрезентує тип світогляду, який ще й досі підтримує «таємничість» та «езотеричну духовність» у сучасному прагматичному світі, спонукаючи людей шукати певні відповіді на «запит» масонства, або ототожнювати його з усім ірраціональним та майже «ворожим».

Актуальність соціально-філософського висвітлення теми диктується насамперед моральним станом нинішнього суспільства та дискредитацією глобальних світових проєктів. Змістовні та потужні відповіді на ці виклики містяться у фундаментальних принципах та практиках масонства як соціокультурної течії. Між тим масонство і досі залишається загадкою і навколо його дійсних цілей та завдань ламають списи філософи, соціологи, історики, політики. З одного боку, інтерес до діяльності вільних мулярів постійно зростає, з іншого, – спостерігаємо нестачу, або навіть відсутність серйозних спеціальних академічних досліджень. Особливо бракує комплексної, багаторівневої філософської рецепції соціокультурного феномену масонства з точки зору його історичної генези та сучасних трансформацій.

В цьому контексті важливим є *наукове завдання* реконструкції соціальної доктрини масонства та висвітлення її філософських засад. Наукову значущість соціально-філософського аналізу феномену масонства суттєво посилює формування «Freemasonry Studies» як нової академічної дисципліни та міждисциплінарної царини Humanities (поки що переважно у західній гуманітаристиці).

В українському науковому середовищі маргіналізація теми масонства породжує її цнотливе замовчування, бо вона не вкладається у спрощену «позитивістську» та «націєцентричну» актуальність. Між тим у сучасних пошуках нової соціальної парадигми, ефективних моделей націє- та державотворення, громадянської єдності є вкрай значущим дослідження відповідного досвіду масонського соціального будівництва, враховуючи важливу роль масонських орденів у формуванні української ідентичності та політичної еліти, яку відіграли масонські Ордени і окремі масони.

Зв'язок роботи з науковими програмами і темами. Дисертація виконана у межах тем НДР кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова: «Дослідження філософсько-методологічних, культурологічних та теоретико-системних аспектів знання та пізнання» (номер держреєстрації 011U005724, наказ ОНУ імені І. І. Мечникова № 1268-18 від 13.05.11 р.), «Дослідження процесів інтеграції й диференціації в сучасному науковому та філософському знанні» (номер держреєстрації 0117U004073, наказ ОНУ імені І. І. Мечникова № 3217-18, від 13.12.2016 р.).

Метою дослідження є комплексний аналіз філософських засад соціальної доктрини масонства в контексті масонської парадигми.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких дослідницьких завдань:

- систематизувати та класифікувати основний корпус джерел (масонського та немасонського походження); окреслити концептуальні підходи, методи, уточнити понятійно-категоріальний апарат дослідження;

- проінтерпретувати і реактуалізувати у соціально-філософському контексті базисні концепти роботи: масонство, масонська парадигма, масонська доктрина, масонське Братство, масонський символізм та ін.;

- дослідити витoki філософії масонства та його соціальної доктрини, експлікувати вплив піфагорійської традиції та розенкрейцерства на соціальні конструкції масонства;

- проаналізувати суспільно-політичні погляди ідеологів масонства Й. Г. Фіхте та А. Пайка, їхній внесок в скарбницю масонської «будівничої» парадигми;

- розглянути масонський символізм як аппрезентацію масонських цінностей та інструмент формування соціальних ідей; специфіку «символізму майбутнього» та «символізму прогресу» у системі масонської «перебудови» суспільства;

- дослідити генезу масонської соціально-філософської програми творення «Нового світу» та експлікувати смисли масонського будівництва: а) у світлі «американської мрії» (візія А. Пайка); б) в контексті «масонської урбаністики»;

- теоретично узагальнити комплекс філософських засад соціальної доктрини масонства та умови можливості їх трансформації в сучасних цивілізаційних контекстах;

- виділити основні етапи формування масонської парадигми в Україні, проаналізувати вплив масонської системи цінностей та орієнтацій на українську соціальну дійсність.

Об'єктом дослідження є соціальна доктрина масонства в єдності її історичних витоків, етапів розвитку та сучасних трансформацій.

Предметом даної роботи є філософські засади соціальної доктрини масонства, які відбиті в системі його уявлень про власні цілі і призначення соціально-історичного розвитку людства.

Методи дослідження. Концептуальну платформу дослідження складають: модель «теоретичного синтезування» Дж. Александера, яка дозволяє об'єднати соціально-філософський та інші міждисциплінарні ракурси рецепції масонства; вчення Арістотеля, що сприяє осмисленню масонства як соціального інституту ритуалізованої дружби та койнонічної природи масонського братства; методологічна програма соціальної феноменології (А. Шюц, О. П'ятигорський), яка відповідає обраній оптиці аналізу смислових структур та конструкцій соціального світу; філософія символічних форм Е. Кассіра та інші теорії символізму; аксіологічний підхід для аналізу, системи цінностей у формуванні масонської парадигми.

Методологічний інструментарій та конкретні методи герменевтики і феноменології дозволили проаналізувати масонську термінологію, проінтерпретувати масонські символи та здійснити її соціально-філософську рефігурацію, реконструювати інваріантну матрицю масонської «картини світу», явні та латентні смисли відповідних соціальних конструктів. Застосування історико-генетичного методу сприяло реконструкції генези протомасонської та масонської традицій, виділенню змістовних етапів масонського руху та сучасних його

трансформацій. Діалектичний метод дав можливість висвітлити протиріччя та парадокси масонської доктрини (аісторична історичність, відкрита (публічна) таємність, суперечливе співвідношення раціоналізму, містицизму, символізму, інтуїтивізму у масонській теорії пізнання тощо). Порівняльний аналіз і методи компаративістики застосовані для виділення загальних, універсальних рис та неповторних особливостей у комплексі масонських першоджерел (конституцій, маніфестів, промов, філософських творів, листів тощо), реконструкції та узагальнення соціально-доктринальної їх складової. Дедукція та теоретичне моделювання було необхідним для виведення зв'язку масонської аксіології та соціального проектування. Принцип наукової об'єктивності є необхідним для уникнення ризику демонізації, конспірології чи зайвої апологетики у відношенні до масонства.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше в соціально-філософському ракурсі експліковані та представлені у синтетичній єдності філософські засади соціальної доктрини масонства як комплекс ідей, норм, цінностей, що базуються на синтезуванні здобутків піфагорійської традиції, руху розенкрейцерів, Християнської Кабали, вчень ідеологів масонства, в тому числі Й. Г. Фіхте та А. Пайка.

Вперше:

– синтезовані та сформульовані в цілісному вигляді базисні змістовні складові соціальної доктрини масонства: віра у соціальний прогрес на основі будувannya моральної, вільної, емансипованої «досконалої людини», в раціональну гармонізацію всього соціокультурного буття через істинну науку і освіту, віра у Вищу Сутність (Supreme Being) / Бога / Великого Архітектора Всесвіту як гаранта гармонійного «будівництва» суспільства; впевненість в тому, що головна місія людини – реалізація Божественного «будівничого плану світу», боротьба з соціальною ентропією; масонське братство – взірць для створення ідеального майбутнього суспільства вільних націй;

– філософські засади соціальної доктрини масонства представлені як глибоко продумана архітектоніка фундаментальних принципів та презумпцій різного рівня: онтологічних, гносеологічних, соціетальних, аксіологічних, морально-етичних, праксеологічних тощо); доведено, що відносини між виділеними та систематизованими у даному дисертаційному дослідженні рівнями базисних засад не є суто ієрархічними, ці взаємини динамічні, гнучкі, взаємно доповнюють одне одного;

– обґрунтована пріоритетність соціетального та аксіологічного рівнів філософських засад масонської доктрини у якості цільових (цілепокладаючих) та смислових орієнтирів і інтенцій для практики, розробки соціокультурних проектів, технологій раціоналізованого, гармонізованого перетворення людини та світу;

– визначені контури масонської парадигми, серцевиною якої є філософія як вищий тип знання у єдності теоретичного і практичного знання-дії. Виходячи з цього, масонська соціальна філософія робить наголос на поняттях «гармонія», «свобода», «рівність», «братерство», «прогрес», зробивши їх головними соціальними цінностями; їх репрезентація у символічних знаках створює цілісну картину, яку можливо досягнути в її принципових смислових акцентах, проте неможливо вичерпати її герменевтичний потенціал.

Уточнено:

- соціально-філософську інтерпретацію базових концептів та термінів роботи: масонство, масонська парадигма, масонська доктрина, масонський символізм;
- базові соціологеми масонства, що є фундаментом соціальної онтології у складі масонської парадигми: масонство як соціальний інститут ритуалізованої дружби / братства, масонство як «койнонічна» (агапічна) спільнота, масонський ритуал як інструмент побудови соціального космосу;
- специфіку масонської міфології та масонського символізму, їх соціально-філософського змісту, особливості використання символіки та символічної мови для створення системи соціальних зразків;
- вплив «масонського міфу» на українську дійсність та можливості використання соціальної доктрини та практик масонства у динамічних процесах національного державотворення, розвитку громадянського суспільства в Україні.

Отримало подальший розвиток:

- уявлення про еkleктичність філософської бази сучасного масонства, що спонукала Орден до широких запозичень;
- розуміння революційного впливу ідей американського ідеолога масонства А. Пайка, який наприкінці ХІХ ст. надав масонству нового імпульсу, а його твори стали основою філософії масонства ХХ ст.;
- прояснення спорідненості двох рівнів масонського будівництва: діяльності, спрямованої на зовнішні цілі, з внутрішнім духовним будівництвом, яка набуває статусу головного сакрального смислу у масонському символізмі;
- теоретичні позиції масонства щодо основ «будівництва майбутнього» у вигляді ідеальної соціальної групи – масонського братства, ідеального міста та ідеальної держави.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що її результати можуть бути використані державними органами та громадськими організаціями у процесі вироблення соціокультурної політики, здійснення регіональних, національних та міжнародних програм реформування і трансформації суспільства, реалізації арт-проектів, що мають широкий громадський резонанс. Матеріали дослідження та отримані висновки можуть бути використані при розробці загальних і спеціальних курсів із філософії, соціальної філософії, соціальної психології, соціальної та культурної антропології, теорії управління і комунікації, а також у різних формах навчально-виховної роботи.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є результатом самостійної дослідницької роботи здобувача. Висновки, узагальнення й положення наукової новизни сформульовані автором самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на методологічних семінарах та засіданнях кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, кафедри філософії соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Проблематика дисертаційної роботи загалом, а також окремі її аспекти були апробовані на низці міжнародних, всеукраїнських науково-теоретичних і науково-практичних конференціях: міжкафедральному Круглому

Столі «Стратегія майбутнього: соціально-філософський вимір» (Одеса, 2015); міжнародної наукової конференції «Пам'ять та ідентичність» (Одеса, 2017); міжнародної наукової конференції «Реформація і сучасний світ. Філософія. Богослов'я. Наука» (Одеса, 2017); конференції студентів і аспірантів «XXII наукові читання пам'яті Георгія Флоровського» (Одеса, 2019); «Репрезентація міста в культурних, історичних та соціальних практиках» (Одеса, 2019), П'ятнадцятої наукової конференції ПУНПУ імені К. Д. Ушинського. «Історіосфера» (Одеса, 2020). Апробації реалізувалися у видавничій діяльності, в низці проектів художньої кураторської діяльності, у Міжнародних кураторських проектах за кордоном, у організації конкурсів молодих митців OPEN CALL та роботі у складі міжнародного журі.

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено у 14 публікаціях, з них: 6 – у фахових виданнях, 2 – в наукових нефахових виданнях, 4 – у збірниках матеріалів тез конференцій.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків і списку використаних джерел (496 найменувань). Обсяг рукопису становить сторінок (з них – 189 сторінок основного тексту).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність досліджуваної проблематики, її зв'язок з науково-дослідними програмами, планами, темами; визначаються мета, завдання, теоретико-методологічні задачі та методи дослідження; розкрито й деталізовано новизну і практичну значущість отриманих результатів, продемонстровано їхню апробацію, наведено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади соціально-філософського дослідження феномену масонства»** систематизоване широке коло джерел та літератури міждисциплінарного характеру, розкрито евристичний потенціал та лакуни джерельної бази, яка є підґрунтям осмислення філософії масонства, його головних ідей, символів та ритуалів; представлена методологічна база та конкретні методи, обґрунтовано вибір методологічного інструментарію, охарактеризовані та уточнені головні терміни, якими користується масонство.

Перший підрозділ *«Джерельна база дослідження феномену масонства»* представляє огляд праць західних та вітчизняних філософів та вчених, які представляють багаторівневий міждисциплінарний простір філософських та гуманітарних досліджень. Концептуальні підходи до вивчення масонства розрізнені за походженням на масонські та немасонські. До першої групи віднесено у роботі теоретиків та ідеологів масонства, парамасонських кіл: Й. Андрее, В. Бегеманн, Ф. Бейлі, Р. Грейтер, Р. Гулд, Ч. Даннінг, Т. В. Джексон, К. Ф. фон Кешпен, К. Г. Клауді, Ф. У. Колін, Я.-А. Коменський, К. К. Ф. Краузе, Г. Е. Лессінг, Р. Ломас, Р. Лунд, А. Маккей, К. Найт, М. Новіков, Дж. Ф. Ньютон, Дж. Олівер, Дж. Оруелл, А. Пайк, Р. Паунд, О. Поздєєв, В. Престон, А. М. Рамзей, А. Е. Робертс, Ж.-Ж. Суньє, А. Е. Уайт, У. Л. Уілмхерст, К. Г. Уілсон, Й. Г. Фіхте, Р. Хатченс,

К. Хендерсон, К. Л. Ходапп, М. П. Хоул, А. де Хойос, І. Шварц та ін. Засадничими в означеному вище корпусі масонського походження стали праці Й. Г. Фіхте «Філософія масонства. Листи до Констанана» та одного з лідерів світового масонства, американського мислителя А. Пайка «Мораль і Догма Стародавнього і Прийнятого Шотландського Статуту Вільного Каменяряства».

Найсуттєвіший для даної дисертації дослідницький регіон – праці сучасних вчених, які присвячені тим чи іншим аспектам історії та теорії масонства (С. Аржанухін, Дж. Бергер, Р. Берман, В. Брачев, М. Вебер, Г. Вернадський, Ч. У. Гекертон, П. Гранцієра, М. Джекоб, Р. Еплл, Ф. А. Єйтс, Д. Каплан, Дж. С. Кенні, С. Кіясов, М. М. Музамміл, О. П'ятигорський, М. М. Робертс, Д. Сміт, І. Г. Фіндел, Р. Френкс, Д. Харрісон, Т. Цегельські та ін.). Дисертаційне дослідження орієнтується на здобутки нового міждисциплінарного напрямку «Freemasonry Studies», який в останні роки активно формується у західному науково-гуманітарному просторі і шукає свої філософські засади (Дж. Белтон, П.-І. Бюрпе, Ф. Венці, Л. М. Вільгельм, Р. Ген, Ш. Ейр, Р. Купер, П. Келдервуд, С. Б. Моррис, Р. Моттерн, А. Оннефорс, А. Прескотт, А. Робертс, Й. Сноек, М. А. Табберт та ін.). Українську специфіку існування масонства вивчають Т. Богданова, О. Крижанівська, В. Савченко, М. Ходоровський, та ін.; спостерігаємо поки що лише поодинокі філософські праці на цю тему Т. Возняка та Д. Шевчука.

Теоретичні підходи сучасних українських філософів дозволяють окреслити проблемне поле соціально-філософської рецепції масонства: соціально-онтологічні, світоглядні, аксіологічні та антропологічні горизонти (А. Баумейстер, Є. Борінштейн, А. Богачов, Ю. Бродецька, Є. Бистрицький, М. Верніков, І. Голубович, В. Горський, В. Малахов, С. Пролєєв, В. Табачковський), моделі філософії історії для розуміння «історичного історизму» і «театрального історизму» масонства (Ю. Добролюбська, О. Єременко, О. Халапсис), феноменологія та герменевтика (А. Дахній, В. Кебуладзе, С. Кримський, А. Лой, О. Садоха) проблематика культурних універсалій, культурної самоорганізації (І. Доннікова, О. Кирилюк, тощо), смислотворення людини у контекстах повсякденності як особливого типу раціональності та практики (І. Карпенко, Н. Корабльова тощо). Окреслений стан ступеню наукової розробки проблеми свідчить про нагальну необхідність цілісного соціально-філософського аналізу масонського феномену.

В другому підрозділі **«Методологічні засади та понятійно-термінологічний апарат дисертаційної роботи»** обґрунтовано вибір концептуальних орієнтирів. Конституючим смисловим ядром обрано феноменологічний підхід до вивчення філософії масонства, запропонований О. П'ятигорським, де виділені три рівні: а) рівень соціального феномену (масонство як соціальний інститут, організація, спільнота тощо); б) рівень теоретичної рецепції (філософські ідеї і доктрини теоретиків та практиків масонського руху; в) рецепція теоретиків, які вивчають масонство з тим чи іншим ступенем дистанційованості від нього. Новизною дисертаційного дослідження є теоретичне насичення даної методологічної моделі соціально-філософським змістом (соціальність масонського символізму, ритуалів, практик тощо). Інтерпретація масонства як соціального інституту «ритуалізованої дружби» та особливого типу «койнонічної / агапічної

соціальності» є ключовою. Обрана соціально-феноменологічна оптика дозволила зосередитися на рівні соціальних смислів масонства і представити його як певний тип соціокультурної самосвідомості, відображений у конкретних соціальних доктринах. Застосування концепту аппрезентації (у версії А. Шюца: загальна форма знакових і символічних відносин), дозволило довести, що саме символізм конститує масонство як соціальний феномен. Символ як референціальна структура надає семантичні підстави для осмислення типу спільності, який створюється масонством, а масонські символи аппрезентують певні універсальні смисли, які, з одного боку, вкорінені в умовах людського існування, з другого – звернені до трансцендентного світу з його власним порядком.

Окреслення і соціально-філософська реактуалізація усталених термінів масонського словника стали необхідним етапом дослідження. Акцентується концепт «масонська доктрина» – система керівних принципів масонського руху, які виступають концептуальною основою масонської діяльності.

Третій підрозділ **«Соціально-філософські виміри феномена масонства»** представляє і деталізує обрані засадничі соціологеми на рівні соціальної онтології. По-перше, масонство – своєрідний соціальний інститут ритуалізованої дружби і певна соціокультурна традиція, що передбачає механізм трансляції через епохи та покоління, цієї найдосконалішої форми людського співбуття, основи ідеальної соціальності. Дружба (philia), співдружність укорінена в онтології соціокультурного світу, даний тип відносин потребує закріплення та регламентації, на цю потребу відповідає ритуалізація та символізація форм спільного досконалого життя. Це – одна з онтологічних передумов ритуальності та символізму, які притаманні масонству. Розглянуто релевантний даному ідеалу концепт «койнонія» – співбуття разом при спільності думок і мови, духовний союз, в якому здійснюється повна реалізація сутнісних сил людини, що перетворюють її в активного учасника спільного буття.

Другий розділ **«Витоки соціально-філософської доктрини масонства»** є спробою відтворити історичний шлях формування та розвитку соціально-філософських ідей масонства, специфіки становлення масонської доктрини. З усього розмаїття духовних джерел та витоків обрані найсуттєвіші: піфагорейська традиція, іудейська та Християнська Кабала, розенкрейцерство, масонські ідеї Й. Г. Фіхте.

У першому підрозділі **«Візія Піфагора у соціальних «конструкціях» масонського символізму»** розглядається одне з найдавніших джерел, на яке посилаються масони – ідеї Піфагора та піфагорійські практики. Орден вільних мулярів, як і «піфагорійський союз», є братством, але це братство мало не локальний, а всесвітній характер. Соціально-етичний аспект піфагорейства був нерозривно пов'язаний з онтологічним. Масонством було сприйнято уявлення про числову гармонію, що стало основою системи цінностей у соціально-політичній сфері. Масони запозичили у піфагорейців більшу частину своєї символіки, ідею геометрії як «священної науки», метафорику Бога-Великого Архітектора, Великого Геометра Всесвіту тощо. За піфагорейськими зразками сформувалася філософія «суворого мовчання», де мовчання постає формою внутрішньої мови і одночасно соціальним актом захисту від публічних мовних маніпуляцій.

В другому підрозділі *«Програма соціальних перетворень розенкрейцерів та формування масонської парадигми у XVII – XVIII ст.»* реконструюється історична та духовна ситуація Західної Європи на межі XVI – XVII ст., коли епоха Реформації встановлює відносну духовну свободу і починається формування «освіченого європейця».

Доведено, що в ці часи «мейнстрім» Просвітництва був «розенкрейцерським», а його «загальна реформація всього широкого світу» стала парадигмальною. Головна соціальна ознака розенкрейцерства – орієнтація на майбутнє – перейшла до масонського руху. Можна сказати, що «таємною пружиною» прогресу того часу виступали прихильники кабалістичного «діяння» розенкрейцери та науковці розенкрейцерського «кола». Розглянуто вплив іудейської та Християнської Кабали на формування розенкрейцерських і масонських філософських побудов.

Виділені програмні ідеї, які і досі складають соціальну доктрину масонства: створення ідеального суспільства, яким керують «обрані найдостойніші», соціального порядку, соціальної гармонії, здійснення соціальної модернізації, релігія «Великого Архітектора Всесвіту», метафорика Світла / світла знання – Просвітництва / «поширення світла між народами», планування гармонійного міста-символу, створення «містичної архітектури» тощо.

У третьому підрозділі *«Модерна епоха та соціальна доктрина масонства Й. Г. Фіхте»* виявляється зв'язок соціально-філософських масонських побудов Фіхте з загальними програмами реформування масонства перед соціально-політичними і історичними викликами ситуації епохи Модерну. Сутність нового образу масонства – перетворення його в універсальний інструмент створення «оновленого світу», в якому панує моральний закон та гармонічний порядок. Значущим в цьому контексті став наприкінці XVIII ст. проект лідера німецького масонства І. А. Фесслера, та Й. Г. Фіхте, який у справі підготовки «масонської реформи» у своєму головному масонському творі «Філософія масонства. Листи до Констанана» стверджує, що масонство має стати суспільно корисним інститутом, який бере на себе лише ті функції, які принципово не може виконати держава та інші громадські об'єднання. Найголовніша мета масонства – усвідомлювати та культивувати ті кінцеві цілі людства, які здатні привести його до справжнього блага, а саме цілісності, узгодженості у самому людстві. Умовою можливості реалізації амбітної, майже недосяжної мети стає виховання вільної, автономної, мудрої, добродісної людини, яка є кінцевою ціллю всього людства. Доведено, що підґрунтям масонського проекту Й. Г. Фіхте є віра в можливість нової соціальності, нової форми взаємодії людини і держав, гармонійне поєднання космополітизму і патріотизму, апіоризм права. Досліджується фіхтеанське обґрунтування необхідності масонської «таємничої культури», трансцендентного характеру масонського ідеалу.

Третій розділ *«Генеza масонської соціально-філософської програми творення «Нового світу»* розглядає основні теоретичні положення концепції «масонського майбутнього», творення «Нового світу», що склалися протягом XVIII – XX ст. Особливу увагу приділено програмі масонського будівництва лідера світового масонства А. Пайка, який розглядав етапи дорослішання людини як етапи

змін масонських ступенів і вважав головною складовою масонської парадигми ідеї загального прогресу та суспільної емансипації.

В першому підрозділі *«Американська мрія» та масонське будівництво: версія масонства Альберта Пайка»* соціальна доктрина видатного американського діяча розглянута у тісному взаємозв'язку з головними інтенціями американського прагматизму і трансценденталізму, які виявилися близькими до філософських засад масонського проекту.

Експлікуються соціально-філософські смисли праці Пайка *«Мораль і Догма Стародавнього і Прийнятого Шотландського Статуту Вільного Мулярства»*, в тексті якої присутнє поєднання фундаментальних метафізичних проблем з осмисленням практичних перспектив для масонського руху у справі перетворення суспільного життя, соціальної інтеграції, розробка масонської символіки, ритуалістики та регламенту.

За Пайком ідеалом цивілізації є вчення про рівновагу, яка лежить в основі світового устрою, в тому числі соціального. Ще одна складова даної соціальної доктрини – концепція «духовного звільнення праці», ідеал сакралізації праці, яка є унікальною можливістю стати співпрацівником Бога-Творця і одночасно є інструментом, продуктом тривалого соціального виховання.

Доведено, що головним внеском А. Пайка у масонську філософію постає його актуалізація суто індивідуального пошуку, настанова на те, що масонство повинне будуватися кожним масоном. Він встановив місце соціальних символів, виділив соціальні блоки символічних «тріад»: мораль, закон, соціальний порядок; рівність, свобода, братство і цім значно радикалізував соціальну складову масонської парадигми. Виділені і недоліки даного проекту: еkleктичність, смислова та символічна перевантаженість, філософський романтизм, герметичність, сумнівність деяких синтетичних конструкцій з протилежних, релігійних та світських вчень.

Другий підрозділ *«Символізм майбутнього та символізм прогресу у системі масонської “перебудови” суспільства»* містить аналіз масонського символізму, який визначається в роботі як комплекс аксіологічних, гносеологічних і онтологічних уявлень про всесвіт та суспільство. Символізм в масонстві відіграє ключову роль, що обумовлено розумінням масонства як «морально-етичної системи, прихованої в алегоріях та ілюстрованої символами» (К. Клауді).

Розгляд масонського символізму у розділі узагальнюється формулюванням низки теоретичних позицій щодо специфічної міфології масонства та її символічної репрезентації. Так, наприклад, ідея духовного будівництва визначена у статусі головного сакрального смислу – запоруки особистісної свободи, спроможності протистояти меркантильності профанного світу.

Третій підрозділ *«Форми впливу масонства на соціально-політичний розвиток: історичний шлях та українська дійсність»* зосереджується на аналізі найсучасніших тенденцій розвитку масонства в світі та в Україні, трансформації його соціальної доктрини перед новими цивілізаційними викликами. Одна з таких тенденцій – поступове подолання масонофобії, вихід даного руху з маргінесу до публічного та академічного простору, більш активна роль у соціокультурних та політичних процесах. Продемонстрована наукова неспроможність (ущербність) антимасонських міфів, теорій «жидо-масонської змови», «світової змови» тощо.

Розглянуті сучасні інноваційні соціальні проекти міжнародного масонства, зорієнтовані на досягненні владного «консенсусу-гармонії», формування політичної та культурної еліти, практик благодійності (наприклад, створення масонського громадського фонду COVID-19). Масонство є своєрідною моделлю раціоналістичного соціального проектування (м'яких людиномірних соціальних технологій). Увага зосереджується на особливостях «масонської урбаністики» (ідеал досконалих міст за зразком «Нового Єрусалиму»), ландшафтного дизайну («земної геометрії»).

Масонські «прозріння» наклали свій відбиток на формування ідеологій модерного часу, на націстворення та державотворення, на будівництво міст та соціальних структур, які вкрай необхідні в процесі соціальних змін. Саме в цьому контексті здійснено звернення до масонського впливу на становлення української культури, нації, держави починаючи з XVIII ст. і до сьогодення. В сучасній Україні починається процес демаргіналізації масонства. У 2005 р. була створена Велика Ложа України, яка не намагається нав'язати свою особисту думку суспільству за допомогою «таємних» структур, а впливає на соціум через «відкриті» інституції, ретранслює пріоритети «європейського вибору», прав людини, толерантності, громадянської самоорганізації суспільства.

ВИСНОВКИ

У висновках кваліфікаційної роботи здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукової задачі – реконструкції соціальної доктрини масонства та висвітлення її філософських засад, вирішення якої має принципове значення у процесі соціокультурної демаргіналізації масонства, формування соціально-філософського дискурсу масонства. Проведене дослідження підсумовують такі узагальнюючі положення:

1. Проблемна ситуація, в якій сформувалася дана наукова тема, характеризується істотними змінами формату її дослідження: вивчення масонства з наукового маргінесу переноситься в академічний простір, формується міждисциплінарний напрямок «Freemasonry Studies», в якому чітко проявляється філософська проблематика. При цьому соціальна доктрина масонства поки що не виділена в окремий дослідницький регіон. Аналіз джерельної бази дослідження масонського і немасонського походження дозволив встановити такі тенденції: а) великий пласт немасонської літератури з масонської тематики не в змозі повністю висвітлити сутнісні аспекти масонства в силу певної закритості самого масонства та упередженості рецепції (конспірологія чи зайва апологетика); б) найсучасніші міжнародні масонські документи (періодичні видання, сайти) демонструють достатню відкритість соціальним викликам.

2. Реконструкцію філософських засад масонства слід починати з вчення Піфагора у специфічній оптиці ідеологів даного руху. Піфагор став його символічним засновником, який одним з перших в європейській традиції сформулював ідею, яку сучасною мовою можна висловити у термінах конструювання майбутнього силами мотивованих послідовників, об'єднаних у

«таємний Орден». Також одним з джерел сучасного масонства стала Кабала. Ідеологію постійних соціальних змін та соціальної відповідальності кожної людини, що були закладені у кабалістичних творах, підхопили утаємничені розенкрейцери, які розробили цілі та завдання світової перебудови частину з яких почав реалізовувати всесвітній масонський рух у XVIII ст.

3. Дослідження еkleктичної та строкатої філософської бази масонства у її історичному становленні дозволило експлікувати вплив піфагорейської традиції та розенкрейцерства на соціальні конструкції масонства. Теоретики цього напрямку створили синтетичні побудови з елементів піфагорейства, християнської Кабали, гностичної та герметичної традицій, ідей розенкрейцерів та лідерів Просвітництва, неотамплієрівських легенд та протестантських постулатів. В узагальненому вигляді цей суперечливий синтез представлений у таких основних положеннях соціальної доктрини масонства: прогресивні соціальні перетворення можуть бути упорядковані з законами світової гармонії, уподібнені діяльності Великого Архітектора / Геометра Всесвіту. Закрите просвітницько-містичне товариство постає гарантом та рушійною силою удосконалення суспільного буття завдяки утаємниченим практикам «праці над собою» – досягнення ступеню особистісної досконалості, а також розширенню меж діяльності масонських братств від локального до всесвітнього рівнів; універсальний проєктивізм, прогресизм та орієнтація на майбутнє; настанова на створення ідеального суспільства; соціальна «ілюмінативність» – просвітницький наголос на поширенні Світла (знання) як цілі, авторитет «світлоспрямованої» у вказаному сенсі науки та освіти.

4. Масони відводили філософії центральну роль в діяльності і вченні свого ордену аж до ототожнення масонства і філософії, проєктуючи на уявлення про цілі і структуру діяльності ордену уявлення про цілі і структуру філософського знання. Масонській теорії пізнання притаманна «позитивна гносеологія», впевненість в тому, що світ в цілому та таємниця «будівничого плану» Великого Архітектора Всесвіту можуть бути пізнаними розумом і на цій основі здійсненням є виправлення світової дисгармонії. Методологічну основу масонської філософії складає синтез неопіфагореїзму, неоплатонізму, трансцендентальної філософії – тобто раціоналістичного напрямку, а також містицизму, емпіризму та ірраціоналізму.

5. Приблизно з кінця XVII ст. масонство з суто «кабінетного» наукового пошуку перетворилося на потужний соціальний рух з власною ідеологією, що зайняв чинне місце у соціально-політичних процесах радикальної зміни соціуму. Соціальний напрям масонської філософії передбачав своєрідну телеологію – визнання взаємозв'язку божественної гармонії, свободи людини та прагнення істини заради будівництва майбутнього справедливого суспільства. У цьому сенсі масонська філософія рухалася в руслі тенденцій, заданих епохою Просвітництва, критичною філософією І. Канта і його послідовників.

6. Одним з найбільш впливових масонських філософів у роботі представлений Й. Г. Фіхте. В його візії завдання масонства повинні мати універсальний характер, здійснюватися у співпраці з інститутами громадянського суспільства. Всюди, де масонство мало успіх, воно не підмінювало, а інтегрувалося в інститути, що виборювали шлях соціального прогресу. Масонство сприймалося Й. Г. Фіхте як

філософія майбутнього, що готує свідомість і волю індивіда до перевтілення, а людство – до прогресу.

7. Доведено, що американський мислитель А. Пайк – один із головних ідеологів масонства другої половини XIX ст. – продовжив удосконалення системи масонського руху, вважаючи, що масонство повинне зменшувати соціальну ентропію, гармонізувати соціум. А. Пайк орієнтувався на активне будівництво «нового світу», його глобалізацію та певну «американізацію».

8. У соціально-філософській оптиці, яка обрана у дисертаційному дослідженні, сформульоване концептуальне визначення масонства, яке доповнює та поглиблює усталені дефініції даного феномену. Масонство є: а) репрезентацією соціального інституту ритуалізованої дружби; б) койнонічною (агапічною) спільнотою, що символічно, структурно, організаційно та праксисно скріплена глибоко продуманим ритуалом; в) сам ритуал постає дієвим інструментом побудови соціального порядку космосу. Ідеологами даного руху визначаються контури і горизонти масонської парадигми, формо- і смислотворчою основою для якої є філософія (в тому числі, соціальна філософія) – вищий тип знання у єдності дискурсивного, аксіологічного та праксисного вимірів.

9. Масонський символізм та ритуали стали важливим та впливовим інструментом формування соціальних ідей масонства. Масонська філософія продовжила пізнання світу у вигляді системи символічних ключів, які дають доступ не тільки до розуміння істини, але і до процесу самопізнання особистості. Символ для масонів є універсальним інструментом для пізнання світу, а також інструментом етичної кодифікації. Статус головного сакрального символу набуває ідея будівництва у єдності його зовнішнього соціокультурного та внутрішнього особистісного рівнів («духовне будівництво»). Масонська парадигма передбачає доктринальний зв'язок соціальної, релігійної, моральної складових, які органічно маніфестуються в символічності передання і відповідній символічності ритуалу. Це забезпечує їй сильну позицію у порівнянні з іншими існуючими парадигмами. Саме символізм конститує масонство як соціальний феномен.

10. Масонський рух поділяв та поширював символічні гасла «Свобода, Рівність, Братство», саме на цій основі масони розробляли філософію будівництва «нового світу», вважаючи таке будівництво своїм надзавданням. Свобода людини розглядалася масонами як необхідна умова для самопізнання людини та самоорганізації суспільства, рівність трактувалася як рівність перед законом, як будівництво «Порядку з Хаосу», братство – як формування зразків світових соціальних відносин безпосередньо у масонських ложах та екстраполяція цих відносин на все суспільство шляхом створення передумов для побудови націй. Масони вважали, що для змін соціальної парадигми потрібно створити систему зразків, що стануть основою «будівництва майбутнього» у вигляді ідеальної соціальної групи – масонського братства, зразків ідеальної держави та ідеального міста («масонська урбаністика»). Доведений сутнісний зв'язок між «містичною архітектурою» та внутрішнім духовним «будівництвом» досконалої людини.

11. В роботі виділені три основні етапи формування масонської парадигми в Україні: 1) друга половина XVIII – перша чверть XIX ст. (перервана у 1822 р. Заборонаю вільного мулярства у Російській імперії та низкою заборон в

Австрійській імперії), 2) перша чверть ХХ століття (перервана репресіями проти масонів з боку радянської влади в СРСР, а на Західній Україні – гоніннями на масонство у другій половині 1930-х рр.), 3) середина 1990-х рр. – 2020 р. – відродження вільного мулярства в сучасній Україні. На кожному з етапів масонство в Україні формувало свої оригінальні соціальні цілі та завдання всередині світової масонської парадигми. На першому етапі це були філософські пошуки в сенсах Просвітництва та прогресизму, прагнення широких соціальних реформ та реформ у духовному житті, сприяння формуванню громадської думки та вільної особистості, з'єднання наукових пошуків з містичним осяянням. На другому етапі соціальна філософія українського масонства хитнулася у бік націєтворчості, державотворення. На третьому етапі, після 70 років відсутності в українських землях масонських структур, вільні муляри прагнуть відновити традиції Ордену як системного інституту. У документах сучасного масонства простежується спадкоємність не стільки від українських масонів попередніх епох, скільки від сучасного міжнародного руху. Велика Ложа України, яка була створена в 2005 р. Великими Ложами Франції та Австрії, на сьогоднішній день визнається основними масонськими юрисдикціями світу. Ці центри не тільки передають традиції Ордену, але й виробляють нову масонську ідеологію для ХХІ століття, в основі якої лежать ідеї толерантності і соціального прогресу.

Основні положення дисертації викладено у публікаціях:

Статті у наукових фахових виданнях, зареєстрованих МОН України:

1. Димчук А. В. Масонські ідеї та філософська антропологія в епоху модерну // Наукове пізнання: методологія та технологія: науковий журнал №2(39). 2017. С. 47-52.
2. Димчук А. В. Кабалістичні витоки масонської філософії // Перспективи. Соціально-політичний журнал. Вип.1, 2019. С. 42-47.
3. Димчук А. В. Місто – масонська філософська майстерня (до питання «масонської урбаністики») // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології, Вип. 2(32): Репрезентація міста в культурних, історичних та соціальних практиках. Одеса. 2019. С. 140-148.
4. Димчук А. В. Візія Піфагора у соціальних «конструкціях» масонського символізму // Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2019. № 3, С. 26-33.

Статті у наукометричних міжнародних виданнях у періодичних виданнях інших держав:

5. Димчук А. В. Масонський символізм в контексті пошуків сучасної філософії людини // Схід. Аналітично-інформаційний журнал №1(165) січень-лютий. 2020. С. 60-66.
6. Димчук Анатолій. Філософські засади соціальної доктрини масонства (Від Й. Г. Фіхте до сучасності) // EVROPSKY FILOZOFICKY A HISTORICKY DISKURZ. 2020, V. 6, Iss. 1. С. 186-194.

Наукові праці, які засвідчують апробацію дослідження та додатково відображають наукові результати кваліфікаційної роботи:

7. Димчук А. В. Символ як інструмент пізнання в масонській антропології // Стратегія майбутнього: соціально-філософський вимір: матеріали міжкафедрального круглого столу. Одеса ОДВС, 19 листопада 2015. С. 56-59.

8. Димчук А. В. Спроби «реформації» церковного життя в Російській імперії в першій чверті XIX ст. і її філософські витoki // Реформація і сучасний світ. Філософія. Богослов'я. Наука: матеріали міжнародної наукової конференції. М. Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 28-29 вересня 2017. С. 57-60.

9. Димчук А. В. Основа масонського проекту – людина як система координат // Матеріали конференції студентів і аспірантів «XXII наукові читання пам'яті Георгія Флоровського». Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова 2019. С. 5-8.

10. Димчук А. Соціально-філософська парадигма масонського руху // Історіосфера. Матеріали П'ятнадцятої наукової конференції ПУНПУ імені К. Д. Ушинського. Одеса. Ун-т Ушинського. 2020. С. 34-40.

Апробації результатів дослідження у кураторській діяльності в арт проектах:

1. Димчук А. В. Проект «Restart ODESSA». – Виставковий зал «ART TERMINAL», Одеса, 25.12.2009 – 26.01.2010.

2. Димчук А. В. Проект «RESTART». – Інститут проблем сучасного мистецтва, Київ, 16.04.2010 – 15.05.2010.

3. Димчук А. В. Проект «Зоряні війни». Виставка робіт київських і одеських митців (А. Савадов, О. Тістол, І. Чічкан, І. Гусєв, В. Кожухар та ін.). – АРТ-ЦЕНТР Коробчинського, в рамках I Одеського Міжнародного Кінофестивалю, Одеса, 10.09.2010 – 24.09.2010.

4. Димчук А. В. Проект «Гуманісти-2». Концерт-вистава за участі Леся Подерв'янського та Олега Скрипки. – Палладіум. Одеса. 13.03.2011.

5. Димчук А. В. Проект «Іпостась». Виставка робіт В. Бондаренка (Bondero). – Галерея NT-Art, Одеса, 28.05.2011 – 28.06.2011.

6. Димчук А. В., Гусєв І. Проект «Середня нога». – Галерея NT-Art, Одеса, 14.07.2012 – 11.08.2012.

7. Димчук А.В. Проект «Врятувати президента» Подерв'янський Л., Савадов А., Войцехов Л., Гусєв І. та ін. – Паралельна програма ARSENALE 2012, Київ, Одеса, 2012.

8. Димчук А. В. Спеціальний проект «Белеля, 19. Квартирні виставки. Одеса, 1975 – 1979». Виставка робіт одеських нонконформістів в програмі міжнародного форуму FineArtUkraine 2013. – Мистецький Арсенал, Київ, 14.02.2013 – 22.02.2013.

9. Димчук А. В., Маценко Н., Філюк К. Проект «Масштаб 1:2». Виставка робіт О.Тістола. – DumchukGallery, Київ, 21.03.13 – 16.04.13.

10. Димчук А. В. Проект «Одеська школа. Традиції та актуальність». Виставка робіт одеських художників ХХ–ХХІ ст. – Мистецький Арсенал, Київ, 12.06.2013 — 30.06.2013.

11. Димчук А. В. Проект «Битва за Щастя». Виставка одеських митців В. Бондаренка (Bondero), І. Бережко. – DumchukGallery, Київ, 24.09.2015 – 13.11.2015.

12. Димчук А. В., Філюк. К. Проект «На яскравому сонці». Виставка робіт Юрія Єгорова. – Національний Художній Музей України. Київ, 20.04.2018 – 27.05.2018.

13. Димчук А. В. Проект «Хроніки майбутніх рас». Виставка робіт В. Бондаренка (Bondero) в межах програми ІХ Одеського Міжнародного кінофестивалю. – Галерея NT-ART, Одеса, 11.07.2018 – 12.08.2018.

14. Димчук А. В., Міхейцева К. Проект «Лабораторія Орфея». Виставка робіт А. Савадова в межах фестивалю «OdessaClassics». – Музей західного і східного мистецтва, Одеса, 31.05 – 14.06.2019.

Міжнародні кураторські проекти за кордоном:

1. Димчук А. В. Проект для BerlinerListe 2013, були представлені роботи Ігоря Гусєва, Василя Цаголова, Іллі Чічкана та Bondero, Арсена Савадова і Кирила Головченка. – Kraftwerk, Berlin, 19.09.2013 – 22.09.2013.

2. Димчук А. В. Проект «Револуція» для VOLTA 10, на міжнародній виставці були представлені роботи сучасних українських художників: Ігоря Гусєва, Василя Цаголова та Арсена Савадова. – Markthalle, Базель, 16.06.2014 – 21.06.2014.

3. Димчук А. В. Проект для KolnerListe 2015, що представив українське сучасне мистецтво серед 13 країн світу. – XPOST, Кельн, 16.04.2015 – 19.04.2015.

АНОТАЦІЯ

Димчук А. В. Філософські засади соціальної доктрини масонства. – На правах рукопису.

Кваліфікаційна наукова праця на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний інститут імені К. Д. Ушинського – Одеса, 2020.

Роботу присвячено реконструкції соціальної доктрини масонства та висвітлення її філософських засад в контексті масонської парадигми. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше в соціально-філософському ракурсі експліковані та представлені у синтетичній єдності філософські засади соціальної доктрини масонства як комплекс ідей, норм, цінностей, що базуються на синтезуванні здобутків піфагорійської традиції, руху розенкрейцерів, Християнської Кабали, вчень ідеологів масонства, в тому числі Й. Г. Фіхте та А. Пайка. Автором сформульовані в цілісному вигляді базисні змістовні складові соціальної доктрини масонства: віра у соціальний прогрес на основі будівництва моральної, вільної, емансипованої «досконалої людини», в раціональну гармонізацію всього соціокультурного буття через істинну науку і освіту, віра у Вищу Сутність / Великого Архітектора Всесвіту як гаранта гармонійного «будівництва» суспільства; впевненість в тому, що головна місія людини – реалізація Божественного «будівничого плану світу», боротьба з соціальною ентропією – «Ordo Ab Chao»; масонське братство – взірць для створення ідеального майбутнього суспільства вільних націй, найкращий інструмент «будівництва»

обтесування». Виділені основні етапи формування масонської парадигми в Україні, проаналізований вплив масонської системи цінностей та орієнтацій на українську соціальну дійсність.

Ключові слова: масонство, соціальна доктрина масонства, масонська парадигма, масонський символізм, масонське Братство, ритуал, будівництво майбутнього, досконала людина.

SUMMARY

A. V. Dymchuk. The Philosophical Foundations of the Social Doctrine of Freemasonry. Published as a manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Philosophical Sciences (Ph.D.). Specialization 09.00.03 – Social Philosophy and Philosophy of History. South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky. – Odesa, 2019.

This work is dedicated to a reconstruction of the social doctrine of Freemasonry and the elucidation of its philosophical foundations in the context of the Masonic paradigm. The relevance of the present work lies in the constantly growing interest in the activities of the Freemasons and the demand for a complex, multi-level philosophical assimilation of the sociocultural phenomenon of Freemasonry from the point of view of its historical genesis and modern transformations in connection with this. The object of research is the social doctrine of Freemasonry as found in the totality of historical sources, stages of development and modern transmutations.

The subject of this work is the philosophical foundations of the social doctrine of Freemasonry, which are reflected in its system of conceptions of its own goals and the function of the socio-historical development of humanity.

The academic novelty of the results obtained through the research lies in the fact that this is the first time that the philosophical foundation of the social doctrine of Freemasonry as a complex of ideas, norms and values founded through a synthesis of the achievements of the Pythagorean tradition, the Rosicrucian movement, Christian Kabbalah, and the doctrines of the ideologues of Freemasonry, including Johann Gottlieb Fichte and Albert Pike, has been explicated and presented in a synthetic totality.

The basic substantive components are stated by the author in comprehensive form: a belief in social progress, founded on the development of a moral, free, emancipated 'complete human', in the rational harmonisation of all socio-cultural existence through true science and education, a belief in a Supreme Being / The Grand Architect of the Universe; certainty in the fact that man's principal mission is the realisation of the Divine 'construction plan for the world', the fight with social entropy: 'Ordo Ab Chao'; the Masonic Brotherhood is a model for the creation of an ideal future society of free nations, the best instrument for 'construction and smoothing'. The main stages of the formation of the Masonic paradigm in Ukraine are detailed, and the influence of the Masonic system of values and orientations on Ukrainian social reality is analysed.

The basic sociologemes of Freemasonry are introduced by the author, which form the foundation of social ontology as part of the Masonic paradigm: Freemasonry as a social institution of ritualised friendship/brotherhood, Freemasonry as a Koinonic (agapic) community, Masonic ritual as an instrument for building the social cosmos. The influence

of the 'Masonic myth' on Ukrainian society is examined, as well as the possibilities for using the social doctrine and practices of Freemasonry in dynamic processes of creating a nation state and the development of civil society in Ukraine. Special attention is given to the reconstruction of models of 'Masonic urbanism' (including, by way of example, Odesa).

It is demonstrated that Masonic symbolism and rituals are an important and influential instrument in the formation of Freemasonry's social ideas. Amongst the Freemasons, the symbol became a universal instrument for perceiving the world, as well as an instrument of ethical codification. The status of the main sacral symbol is acquired by the idea of construction in the totality of its external sociocultural and internal personal levels ('spiritual construction'). Symbolism becomes a factor which establishes Freemasonry as a social phenomenon. Masonic symbolism occurs in the given field of meanings in the 'symbolism of the future' and the 'symbolism of progress'.

In documents of modern Freemasonry in Ukraine the author tracks the continuity therein, which comes not so much from Ukrainian Freemasons of preceding epochs as from the modern international movement. The Grand Lodge of Ukraine and other Masonic centres in the country are producing a new Masonic ideology for the 21st century, at the base of which lie the ideas of tolerance and social progress.

Key words: Freemasonry, the social doctrine of Freemasonry, the Masonic paradigm, Masonic symbolism, Masonic Brotherhood, ritual, construction of the future, the complete person.

Димчук Анатолій Володимирович

**ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ
ДОКТРИНИ МАСОНСТВА**

Автореферат

кваліфікаційної наукової праці на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Віддруковано з оригінал-макету.

Підписано до друку 24 жовтня 2020 р. Формат 60x90/16.

Папір офсетний.

Гарн. «Times». Друк цифровий. Ум.-друк. арк. 1,06.

Наклад 108 примірників.

Видавець і виготовлювач С.Л. Назарчук

65009, Одеса, Фонтанська дорога, 10.

Тел. 050 905 23 77. E-mail: selen_odessa@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7024 від 23.12.2019.